

Mgr. Erika Valková – Krišťáková
Etický život pod vedením Ducha

List Efezským 4, 25 – 32

V Pavlových a deuteropavlovských listoch nachádzame popri kérygmatickej aj parenetické časti. Medzi ne patrí aj odsek, ktorému chceme teraz venovať pozornosť (Ef 4, 25 – 32). Varovanie pred neetickým správaním a napomenutie k pozitívnemu formovaniu života nie je v týchto listoch izolovane. Okrem posolstva o tom, že nás Boh paradoxným spôsobom, napriek našim hriechom akceptuje, je východiskom k etickému napomínaniu uistenie o usmerňovaní a pomoci zo strany Božieho Ducha. Tak je to napr. v G 5, 13 – 26, 1K 12, R 12. Ale aj v odseku, ktorému sa ideme venovať, hrá Duch Svätý centrálnu rolu. To nám treba mať na mysli pri všetkých jednotlivých napomenutiach, ktoré si teraz všimneme.

a) odložte lož a hovorte pravdu (4, 25)

²⁵ Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίου αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.

²⁵ *Preto odložte lož a hovorte pravdu každý so svojím blíznym; ved' sme si navzájom údmi.*

Podobne pozitívne formulované napomenutie nájdeme už u proroka Zachariáša: „každý hovorte pravdu so svojim blíznym, prisluhujte pravdu a blahodarné právo vo svojich bránach,¹. Autor síce preberá tieto prorokove slová, ale zároveň ich odvodzuje od novej existencie, novej motivácie lásky, a toho, že „sme si navzájom údami“². Tieto slová „sme si navzájom údami“ nás odkazujú na jednotu tela, cirkvi a najmä vzťahov. Môžeme preto dokonca povedať, „že lož je protikladom

¹ Zach 8, 16

² Ef 4, 25

vzťahov, ktoré ako kĺby spájajú cirkev ako „telo Kristovo“³ „je jedným z najnebezpečnejších prejavov človeka, ktorý sa hriechom odcudzil svojmu poslaniu. Je to narušenie sociálnych vzťahov, v ktorých sa formuje ľudstvo.“⁴

Napomenutie k pravde zaznieva aj od Ježiša Krista. Už v rečiach na vrchu pripomína: „Ale nech je vaša reč: áno – áno; nie – nie; lebo čo je nad to, je od zlého.“⁵ Nesmieme zabudnúť ani na jeho slová „Ja som cesta i pravda i život“⁶, kde Ježiš seba samého označuje ako „ἡ ἀλήθεια“ a zároveň na slová „A poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí“⁷.

Už pre ľud v Starej zmluve je zákaz lži zahrnutý do jedného z desiatich prikázaní a rovnako pre ľud Novej zmluvy platí tá istá naliehavá výzva „preto odložte lož a hovorte pravdu každý so svojim blížnym;“⁸

b) hnevajte sa ale nehrešte, nedávajte miesto diablovi (4, 26 - 27)

²⁶ ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ [τῷ] παροργισμῷ ὑμῶν, ²⁷ μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

²⁶ *Hnevajte sa, ale nehrešte; nech slnko nezapadá nad vašim hnevom.* ²⁷ *Nedávajte miesto diablovi.*

Mnohí exegéti spájajú tieto dva verše, a to preto, že hnev proti inému človeku je možné pokladať za diablove dielo. I tieto slová autor Listu Efezským veľmi dobre poznal zo spisov Starej zmluvy, kde čítame: „Chvejte sa a nehrešte; premýšľajte v srdci na svojom lôžku a zmlknite.“⁹ Hnev proti inému človeku patrí totiž do rúk Boha, ktorý jediný je oprávnený spravodlivo posudzovať. "Mne patrí pomsta, ja odplatím; hovorí Pán."¹⁰ „Spravodlivosť je len záležitosťou vševedúceho Boha.“¹¹ Človek sa má teda tohto svojho hnevu takpovediac vzdať.

³ Pokorný, Petr: List Efezským. Český ekumenický komentár k Novému Zákonu. Vydáva Centrum biblických štúdií AVČR a UK v Prahe v spolupráci s Českou biblickou spoločnosťou, Praha 2005, s. 64

⁴ Pokorný, Petr: List Efezským. Český ekumenický komentár k Novému Zákonu. Vydáva Centrum biblických štúdií AVČR a UK v Prahe v spolupráci s Českou biblickou spoločnosťou, Praha 2005, s. 64

⁵ Mt 5, 37

⁶ J 14, 6

⁷ J 8, 32

⁸ Ef 4, 25

⁹ Ž 4, 5

¹⁰ R 12, 9

Z Biblie je nám jasné diablove postavenie i dôsledky jeho konania. Diabol je síce, napriek svojim pokusom osamostatniť sa, emancipovať od Boha Bohu podriadený, avšak stále je mocnejší ako ľudia. Tí mu môžu len málokedy odolať. A tak autor listu pripomína, že aj hnev môže byť diablovou zbraňou pri pokuse získať človeka na svoju stranu. Nedávať miesto diablu znamená kontrolovať svoj hnev a ostať vierou napojený na Boha. Len vtedy, keď si človek uvedomuje prítomnosť hriechu vo svete a svoju náchylnosť k nemu, môže nad hnevom a tak i diablom víťaziť.

c) *nech viac nekradne, radšej nech pracuje a udeľuje núdznemu (4, 28)*

²⁸ ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος ταῖς [ιδίαις] χερσὶν τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεΐαν ἔχοντι.

²⁸ *Ten, čo kradol, nech viac nekradne, radšej nech pracuje a vlastnými rukami zarába, aby mal z čoho udeliť núdznemu.*

Autor opäť siaha po jednom z prikázaní Desatora, avšak stáva sa mu len popudom na to, aby sa dopracoval k pozitívnej výzve k práci a milosrdenstvu.¹² Práve preto, že v helenistickom svete bola fyzická práca skôr prácou otrokov, znela táto výzva určite mnohým dosť ostro. Avšak i tu musí mať čitateľ listu na pamäti, že apoštol Pavol si na svoje živobytie zarábal, a to výrobou stanov a nechcel byť na svojich misijných cestách nikomu na ťarchu. Na tomto mieste je možné si všimnúť slová z 20. kapitoly Skutkov apoštolov: „Blahoslavenejšie je dávať ako brať.“ Rovnako sa majú správať nielen tí, ktorí predtým kradli, ale aj všetci kresťania majú pracovať vlastnými rukami a podeliť sa s núdznými. Apoštolove slová, ktorých platnosť nie je obmedzená nejakým časovým obdobím, by mali mať na pamäti kresťania i dnes. I v dnešnom svete totiž platí, že priepasť medzi chudobnými a bohatými je veľmi veľká a poslaním kresťanov okrem iného je svetu pripomínať, že pracovať neznamena len obohatiť a zaistiť sa. Zmyslom práce je aj možnosť podeliť sa. Pavel teda opäť vidí v pozadí obraz „tela“, kde veriaci sú si navzájom údami,

¹¹ Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig, s. 143

¹² Podobne pozitívne to vysvetľuje Martin Luther v Malom Katechizme: „Máme sa Pána Boha báť a Ho milovať, aby sme svojmu blížnemu nebrali peniaze alebo majetok, ani si ich neprivlastňovali falošným kupovaním alebo predávaním, ale aby sme mu majetok a živobytie pomáhali zveľadiť a ochrániť.“

a teda nesú zodpovednosť za tých, ktorí sú okolo nich. A na podobnom myslení stavia apoštol aj svoju výzvu „aby mal z čoho udeliť núdzemu“¹³. „Iste je to výzva, ktorú inšpirovala mimo iného židovská prax almužien (porovn. Mt 6, 1 – 4).“¹⁴ A napokon ľahostajnosť voči chudobnému je podľa Ježišových slov: „Čokoľvek ste neurobili jednému z týchto najmenších, mne ste neurobili!“¹⁵ aj ľahostajnosťou voči nemu samému. Teda povedané obrátene: komu nie je ľahostajný Ježiš Kristus, tomu nesmie byť ľahostajný ani najmenší z jeho bližných, núdzných.

d) slovo, ktoré buduje a prináša požehnanie (4, 29 – 30)

²⁹ πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλὰ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. ³⁰ καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

²⁹ *Nijaké mrzké slovo nech vám nevychádza z úst, ale len dobré, aby budovalo, kde treba, a poslucháčom prinášalo požehnanie.* ³⁰ *Nezarmucujte Svätého Ducha Božieho, ktorým ste boli spečatení na deň vykúpenia.*

Od sociálnej výzvy prechádza autor k zodpovednému výberu a používaniu slov. Zlé slová totiž narušujú vzťahy medzi ľuďmi a práve čistotu týchto vzťahov prízvukuje v predchádzajúcich veršoch. Najskôr žiada odstrániť z ľudských vzťahov lož, potom hnev a nakoniec vyzýva k zodpovednosti. Teraz obracia pozornosť čitateľ od konania na jednotlivé slová. Pripomína, že slovo má budovať a prinášať požehnanie pre konkrétne osoby, pre konkrétne vzťahy. Veď samotné Božie slovo je to, ktoré buduje a prináša požehnanie a autor v tomto liste čitateľov nabáda, aby boli Božími napodobňovateľmi: „Napodobňujte teda Boha ako milované dietky...“¹⁶.

Nasledujúci verš (v. 30) „pôsobí ako zvolanie, ktoré patrí takmer k obom ako spojovacia časť, k tej, čo predchádzala a k tej, čo nasleduje.“¹⁷ Po týchto slovách autor vyjadruje závažnosť situácie. Nielenže vyzýva: „Nezarmucujte Svätého Ducha

¹³ Ef 4, 28

¹⁴ Pokorný, Petr: List Efezským. Český ekumenický komentár k Novému Zákonu. Vydáva Centrum biblických štúdií AVČR a UK v Prahe v spolupráci s Českou biblickou spoločnosťou, Praha 2005, s. 65

¹⁵ Mt 25, 45

¹⁶ Ef 5, 1

¹⁷ Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig, s. 144

Božieho,¹⁸ a teda ešte raz upozorňuje na to, čo predtým vyjadril slovami: „nedávajte miesta diabľom“, ale zároveň používa metaforu, ktorá odkazuje na veľmi dôležitú vec. Apoštol hovorí: „ktorým ste boli spečatení na deň vykúpenia“¹⁹. Pečať je tu poukazom na závažnú skutočnosť v živote kresťana, že totiž bol **pokrstený**.

Ďalší dôležitý aspekt, ktorý autor listu v tomto verši zdôrazňuje, je aspekt budúcnosti. Dar Ducha predsa nefunguje ako majetok, ktorý veriaci raz a navždy získali a teda ho už nemôžu stratiť. Práve poukaz na „deň vykúpenia“ znamená, že tento dar Ducha je pri nás ohrozený a úlohou obdarovaných je osvedčiť sa a nestratiť milosť, ktorú získali. A to je poslaním nielen kresťanov jednotlivcov, ale aj celého kresťanského spoločenstva.

Zaujímavé je i to, že po prvýkrát je tu Duch „predstavený a pociťovaný tak osobne, že Pavel temer prosí o to, aby ho kresťan nezarmucoval, „nespôsobil mu bolesť“²⁰. Ide o nové pochopenie Ducha, ako sa ňom doposiaľ nezmieňoval. Pavel používa tento spôsob vyjadrenia preto, lebo „myslí a hovorí ľudským spôsobom, jedinou rečou, ktorá nám, predovšetkým jednoduchým kresťanom, je primeraná a zrozumiteľná“²¹.

e) ďalšie neresti a cnosti (4, 31 – 32)

³¹ πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. ³² γίνεσθε [δὲ] εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὖσπλαγχοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

³¹ *Každá rozhorčenosť a vášnivosť, hnev a krik i rúhanie so všetkou zlosťou nech sú vám vzdialené. ³² Ale buďte vospolok dobrotiví, milosrdní, odpúšťajte si, ako aj Boh odpustil vám v Kristovi.*

Posledné dva verše obsahujú zoznam ďalších zlých i dobrých vlastností a činov; zlých, ktorých by sa kresťania mali vyvarovať („nech sú vám ďaleké“²²) a

¹⁸ Ef 4, 30

¹⁹ Ibid

²⁰ Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig, s. 144

²¹ Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig, s. 145

²² Ef 4, 31

dobrych, ktorým by sa mali venovať („budte...“²³). Mnohé z nich, najmä cnosti, nájdeme v podobnom či rovnakom znení aj v Liste Kolosenským v 3. kapitole (Kol 3, 12).

O vlastnostiach a činoch, ktoré sú uvedené ako hriechy, autor už v prechádzajúcich veršoch hovoril, že dávajú miesto diablu alebo zarmucujú Svätého Ducha, a preto niektoré z nich opäť vymenúva. Patria totiž „k starému človeku, ktorý ešte celkom nezomrel“²⁴. „Všetko toto má jediný pôvod, ktorý spočíva v Zlom. Preto výzva: Preč s tým z vášho stredu i so všetkou zlobou!“²⁵

„Máme tu pred sebou päťčlánkovú reťaz nerestí, vzťahujúcich sa k hnevu, ktorý stojí uprostred.“²⁶ Uvedené neresti môžu veľmi vážne narušiť vzťahy medzi ľuďmi, ale aj ten najdôležitejší vzťah, a to s Bohom.

Po nich nasledujú pozitívne výzvy, ktorých pôvod je v láske. I keď sa v tomto zozname nespomína láska, tak predsa môžeme povedať, že všetky výzvy sú zhrnuté v prikázaní lásky (cf. Napr. R 13, 8 – 10, Jk 2, 8nn). Tie sú protikladom vypočítaných nerestí. Keďže sú aj Božími vlastnosťami, ich rozvíjaním majú veriaci napodobňovať Boha. Neznamená to, že sa kresťania majú stávať bohmi, ale byť práve vo vzťahu učiteľa a učeníka, ktorý je príznačný pre antiku alebo otca a syna, ktorý je charakteristický pre rodinu. Veď aj apoštol Pavel píše: „Napodobňujte ma ako ja Krista!“²⁷. A keďže takto konal Kristus a aj Boh v Kristu, je povinnosťou kresťanov byť mu podobní.

Záver

Na niekoľkých miestach sa v Pavlových listoch stretáme s výrazom „ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος.“²⁸ (doslova: závdavek Ducha). Dôležité je uvedomiť si, že slovo *pneumatōs* (Ducha) chápeme nie ako genitív partitívny (akoby sme dostali len časť Ducha), ale ako genitív epexegetický: dostali sme závdavok, totiž Ducha alebo dostali sme Ducha ako závdavok. Treba odpovedať na otázku, v akom zmysle to máme pochopiť. Stručne možno odpovedať takto: to pozitívne, čo Duch v nás

²³ Ef 4, 32

²⁴ Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig, s. 145

²⁵ Ibid

²⁶ Hoppe, Rudolf: List Efezanům, List Kolosanům. Malý Stuttgartský komentář, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2000, s. 58

²⁷ 1K 11, 1

²⁸ 2K 1, 22; 2K 5, 5

pôsobí, ako aj posväcujúce odstraňovanie toho, čo človeka znečisťuje, teda budovanie novej bytosti (καινή κτίσις - nové stvorenie 2K 5, 17) je závdavkom úplne nového bytia vo večnom živote. V tomto zmysle sú všetky už terajšie nové prvky „závdavkom Ducha“. Toto platí aj o očistení od nerestí a o osvojení si cností, o ktorých sa hovorí v rozoberanom odseku z listu Efezským.

Použitá literatúra

Nestle-Aland: Novum Testamentum Graece, 27. vyd. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993

Biblia, autorizovaný preklad ECAV. Tranoscius, Liptovský Mikuláš 1978

Hoppe, Rudolf: List Efezanům, List Kolosanům, Malý Stuttgartský komentář, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 2000

Pokorný, Petr: List Efezským. Český ekumenický komentár k Novému Zákonu, Vydáva Centrum biblických štúdií AVČR a UK v Prahe v spolupráci s Českou biblickou spoločnosťou. Praha 2005

Schnackenburg, Rudolf: Der Brief an die Epheser. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, Band X.

Steimle, A. Edmund: Nicht mehr Gäste und Fremdlinge, in: Kurze Auslegung des Epheserbriefes. Vandenhoeck und Ruprecht in Göttingen

Zerwick, S. J. Max: Der Brief an die Epheser. St. Benno – Verlag GmbH Leipzig

Peer reviewed by: Doc. ThDr. Ján Grešo